

Werner Paravicini, který vtiskl svou pečeť mediévistickému bádání v Německém historickém ústavu v Paříži, a Gert Melville, z francouzských vedle Michela Pastoureaux a Hiltmannem zejména zdůrazňovaná Claire Boudreau. Její hlavní práce, čítající 1600 stran a sledující takřka 500 rukopisů (*Histoire des traités de blason: l'héritage symbolique des héraldiques*), nicméně chybí v seznamu literatury, byť je pojednávána přímo v textu.

Jádro knihy je oproti obecnějšímu úvodu speciálnější povahy, nicméně i tak může oslovit širší okruh zájemců, mezi něž nyní vedle heraldiků zřetelně vstupují kodikologové, historikové středověké literatury a badatelé o dějinách knihoven. Hiltmann v představení své metody klade důraz na potřebu sledovat ani ne tak původní vznik jednotlivých heroldských textů, jako především dochované rukopisy kompendií s obzvláštní pozorností k dichotomii jejich vzniku, totiž účasti samotného objednavatele a majitele (a dodávám samozřejmě i vlastního původce).

O co jde? Právě vytváření jakési širší komunity heroldů vedlo k tomu, že od poloviny 14. století povstala potřeba shrnout základní postuláty pro aktivity utvářejícího se heroldského „stavu“. Teprve Hiltmann podrobněji doložil, že z této potřeby vznikající kompendia jsou výrazně svěbytným pramenem, který došel v 15. století značného rozšíření. Autor sám se pustil do široce koncipované heuristiky, jak o tom svědčí seznam takřka třiceti relevantních knihoven a dvou archivů s celkem více než stem (!) použitých rukopisů. Že z nich většina pochází z pařížské Národní knihovny, vzhledem ke geografickému vymezení tématu nepřekvapuje, stejně jako absence střeoevropských knihoven s výjimkou Vídně a Vratislavi. Toto ohraničení je nicméně dáno i tím, že jsou rukopisy vesměs psány francouzsky.

Autor se při zpracování potýkal s desítkami textů, které se obsahově různě prolínají a kříží. Jako exemplární případ si proto vybral kompendium herolda zvaného Sicilie, na kterém ukázal základní problémové okruhy. Pak již se věnuje struktuře a dochování všech jednotlivých kompendií. Po jejich představení následuje rozbor jednotlivých textů, které kompendia obsahují. Autor je rozdělil do tří základních kategorií: texty k vlastní podstatě heroldství, texty k šlechtickým ceremoniím, kde byla heroldská účast doslova nezbytná (např. traktáty o pohřebních, resp. zádušních ceremoniích), a posléze obecnější texty k šlechtické společnosti a jejím znakům. Často jsou tyto texty doprovázeny různými seznamy světských knížat, ale i městských

komunit, které se také podílely na nejrůznějších heroldských a heraldických ceremoniích.

Není-li nutno, aby tyto partie četl „obecný historik“, tím spíš mu lze doporučit třicetistránkové shrnutí výsledků Hiltmannova studia, které se úspěšně snaží integrovat závěry knihy do obecného povědomí zejména v rámci sociálních dějin. Následují přílohy podávající kvantitativní sumarizaci jednotlivých klíčových textů z hlediska jejich dochování, a to ve třech výše zmíněných kategoriích. Zde zaujme zejména tabulka shrnující soupisy volitelů římského krále, která vedle kurfiřtů obsahuje i jména některých dalších významných říšských hodnostářů. U českého Hiltmann upozorňuje na velkou variabilitu grafiky jeho označení (s. 369). Ze závěrečných rejstříků zaslouží zmínku zejména obecný index osob, ale také rejstřík zpracovaných a zmiňovaných textů.

V předešlých odstavcích jsem mohl upozornit jen na některé podstatné aspekty Hiltmannovy práce. Nabízí se samozřejmě otázka, zda a jak by bylo možno téma soustavně zpracovat pro střední Evropu. I když se pramenná základna těžko může srovnávat s tím, co nabídlo prostředí románské, nepochybně by mohlo jít o zajímavé a nosné téma. Až se toho, doufejme, někdo v dohlednu ujme, bude mít díky Hiltmannově publikaci z metodologického hlediska práci výrazně usnadněnu.

IVAN HLAVÁČEK

Jaroslav POLÁCH, *Jan Smil z Křemže. Život táborského hejtmana a loupeživého rytíře*, Veduta, České Budějovice 2011 (= *Osobnosti českých a moravských dějin 11*)

128 s., ISBN 978-80-86829-64-7

Podobně jako mnohým příslušníkům nižší šlechty se také Janu Smilovi z Křemže v průběhu husitské revoluce otevřela cesta k pronikavému majetkovému vzestupu, který však nebyl v bouřlivých dobách myslitelný bez jisté míry bezohlednosti a dravosti. Ostatně na domnělou kontroverznost, která měla spočívat v účasti Jana Smila z Křemže na lokální drobné válce, záškodnických akcích nebo silničních loupežích, odkazuje již autorem zvolený podtitul *Život táborského hejtmana a loupeživého rytíře*. Na olupování vesničanů, pocestných nebo kupců, které bylo někdy zakrýváno rouškou náboženských sporů,

se však v daném období bez pevné centrální vlády podíleli nejenom příslušníci nižší šlechty, ale i významných panských rodů, Rožmberky nevyjímaje. Jmenované skutečnosti nás nabádají k opatrnosti při posuzování kontroverznosti některých postav, jež lze s užitím dnešní optiky považovat za loupeživé rytíře, nicméně toto hodnocení nemuselo odpovídat soudobým měřítkům.

O mládí Jana Smila z Křemže, kromě jeho služebního postavení u Oldřicha z Rožmberka, toho mnoho nevíme. I přes nedostatek pramených svědectví však Polách chvályhodně tuto životní etapu svého hrdiny nepouští ze zřetele. Pokouší se nastínit jak období jeho dospívání, tak formou krátkého exkurzu politický a společenský vývoj v předhusitských Čechách s přihlédnutím k formování rožmberského dominia. Zasazení osudů sledované postavy do širších souvislostí zde neztrácí své opodstatnění. Umožňuje nejenom sledovat historické události, které se několikrát bezprostředně dotkly blízkého okolí Křemže, ale i další okolnosti, jež formovaly jeho budoucí politické a náboženské směřování. Navíc dovoluje s pomocí pravděpodobných analogií alespoň částečně zaplnit bílá místa v životních osudech později významných osobností.

Rozsahem nevelká publikace upozorňuje na některé shodné mechanismy závratného sociálního vzestupu příslušníků válečnické aristokracie. Jan Smil nahromadil během válečných let velký majetek ziskem značné hotovosti z kořisti, výkupného, výpalného i z výnosů obsazených statků. Jeho dominium tvořilo zejména původní křemžské zboží, strategicky položený hrad Hus s příslušenstvím, zboží Dražice a Lipnice. Pronikavý majetkový vzestup šel ruku v ruce s vzestupem společenským a se zvýšením politické prestiže.

Anotovaná kniha svědčí o tom, že i autoři, kteří neabsolvovali odborné historické vzdělání, mohou ke zvolenému tématu přinést mnoho nových a podnětných informací. V případě Jana Smila z Křemže to platí dvojnásob, jelikož rozkrývání jeho životních osudů ztěžuje nános listinných falz, pocházejících z rožmberské kanceláře. Jejich úkolem bylo zpětně prokázat Oldřichovy majetkové zisky, často získávané za hranicí zavedené právní praxe, což byl ostatně také případ vykonstruovaného procesu a následné justiční vraždy Jana Smila. O autorově badatelské svědomitosti vypovídá nejenom připojený sfragistický exkurz, v němž pojednává veškeré známé pečeti příslušníků rozrodu, ale i precizně zpracovaný přehled majetků Jana Smila. Velmi sympatickým dojmem působí

i snaha o propojení vlastního historického bádání s archeologickými výzkumy, na jejichž základě se můžeme seznámit s dochovaným vybavením křemžské tvrze. Mezi nálezy se vedle běžného vojenského a užitného vybavení setkáváme také s okrasnými dlaždicemi, jež jsou svědectvím pouze tušené výstavnosti objektu.

MARTIN MUSÍLEK